

Danijela Stefanović

Filozofski fakultet

Univerzitet u Beogradu

MEROITSKA ISIDA*

APSTRAKT: Rasprostranjenost Isidinog kulta u mediteranskom basenu helenističkog i rimskog perioda je dobro poznat fenomen i tema brojnih studija. Ipak, jedan od specifičnih aspekata kulta Iside u helenističkom i rimskom periodu, u Egiptu i izvan Egipta, jeste njen 'hibridni' karakter: Izida je u isto vreme i egipatsko i neegipatsko božanstvo. Izučavanje lokalnog konteksta posvedočenosti kulta i njegovih aspekata i uloge, ukazuje na postojanje tri osnovne manifestacije božanstva (dinastička Isida, aleksandrijska Isida i rimska Isida) i njihov paralelni suživot. U radu se posebno ukazuje na stepen posvedočenosti kulta dinastičke Iside na teritoriji kraljevstva Meroe.

KLJUČNE REČI: 'dinastička Isida', 'aleksandrijska Isida', Egipat, Meroe, 'rimska Isida'.

U vreme dinastičkog Egipta Isida je bila 'personifikacija' vladarevog trona i stoga i zaštitnica kraljevske vlasti; sa determinativom trona na glavi boginja je najčešće i bila prikazivana. Do novog carstva, sredina XVI veka pre n.e., Isida je uglavnom poštovana kao Osirisova supruga te je stoga, kao isceliteljka, majka i zaštitnica kraljevske vlasti na zemlji, bila i deo njegovog mitološkog ciklusa.

Od vremena Novog carstva (oko 1550–1069. god. pre n.e.) Isidin kult dobija na popularnosti i poprima aspekte (boginja zaštitnica žena; boginja plodnosti) koji su u ranijim epohama karakterisali Hathor, te se poštuje i kao univerzalno božanstvo i prototip idealne žene: majke, sestre, supruge, tužaljke i isceliteljke. Početkom I milenijuma pre n.e. Isida je počela da se poštuje nezavisno od Osirisa te je postala i središte potpuno novog mitološkog ciklusa. Krajem dinastičke epohe Isida je

---

* Rad je na skupu Društva za antičke studije Srbije 2010. g. prezentovan pod nazivom *Rimska Isida vs. egipatska Isida – da li su 'orijentalni kultovi' zaista 'orijentalni'?*

postala gospodarica neba, vladar bogova, a kraljice su posmatrane kao boginjinine inkarnacije na zemlji. Međutim, njena uloga u mitu o Osirisu, gde deluje kao univerzalna božanska snaga, bila je odlučujuća u širenju njenog kulta.¹

Rasprostranjenost Isidinog kulta u mediteranskom basenu helenističkog i rimskog perioda je dobro poznat fenomen i tema brojnih studija. Ipak,² jedan od specifičnih aspekata kulta Iside u naznačenoj episi, u Egiptu i izvan Egipta, jeste njen 'hibridni' karakter: Isida je u isto vreme i egipatsko i neegipatsko božanstvo. Procesi koji se određuju kao *interpretatio aegyptiaca* tuđih religijskih uticaja, ili *interpretatio graeca* egipatskih osobenosti Isidinog kulta, važan su element razumevanja ovih složenih manifestacija božanstva. Naročito kad je reč o dolini Nila, pomenuti procesi pokreću i pitanja veza između stila i identiteta i kolektivnog društvenog i kulturnog sećanja, a takođe i prijemčivosti samog koncepta 'les religions orientales'.

U ptolemejskom periodu Isida je dobila na popularnosti, posebno kao Serapisova supruga budući da je božanski par bio simbol novog Egipta i religijski 'manifest' politike suživota egipatske i grčke kulture. Međutim, promena je uslovlila i stvaranje novog koncepta Iside. Neke od odlika božanstva dinastičke epohe su naglašene, naročito one koje su se ticale kraljevske porodice (supruga, majka), druge su izgubile na značaju (moć regeneracije i večnog rađanja), ili bile potpuno potisnute (isceliteljka). Ptolemejska Isida je dobila i novu ikonografiju, sa atributima koji su više odgovarali njenoj helenističkoj prirodi.³

Međutim, ova nova forma Iside nastala u helenističkoj episi ('aleksandrijska Isida') nije bila zamena za njenu faraonsku prethodnicu. Egipatska Isida je nastavila da se poštuje u hramovima na ostrvu File, u Behbeit el-Hagaru, ali i izvan Egipta, u kraljevstvu Meroe. Od hrama ptolemejske Iside u Aleksandriji malo je ostalo sačuvano, a ostaci uglav-

---

¹ V. Tran Tam Tin, u: *LIMC* V, s.v. Isis, 761–796; M. Münster, *Untersuchungen zur Göttin Isis vom Alten Reich bis zum Ende des Neuen Reiches* (MÄS 11), Berlin 1968.

² Od opštih studija videti: L. Bricault, *Atlas de la diffusion des cultes isiaques* (Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres XXIII), Paris 2001; Id., *Recueil des Inscriptions concernant les cultes isiaques* (RICIS) (Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres XXXI), 3 vol., Paris 2005; F. Mora, *Prosopografia Isiaca* (EPRO 113), 2 vols, Leiden 1990; Fr. Dunand, *Le culte d'Isis dans le bassin oriental de la Méditerranée*.

I *Le culte d'Isis et les Ptolémées*; II *Le culte d'Isis en Grèce*; III *Le culte d'Isis en Asie Mineure. Clergé et rituel des sanctuaires isiaques* (EPRO 26), Leiden 1973; F. Solmsen, *Isis among the Greeks and Romans* (Martin Class. Lect. XXV), Cambridge Mass. 1979; R. Turcan, *Les cultes orientaux dans le monde romain*, Paris 1989; R. Merkelbach, *Isis regina – Zeus Sarapis*, Stuttgart & Leipzig 1995; A. S. Takács, *Isis and Sarapis in the roman world* (RGRW, anc. EPRO 124), Leiden 1995; D-Ch. Naoum, *The Hellenisation of Isis and the Spread of the Cults*, PhD. Unpublished, University of Liverpool 2008.

³ E. Kiessling, Die Götter von Memphis in griechisch-römischer Zeit, *APF* XV, 1953, 7–45.

nom pripadaju rimskoj eposi. Ipak, čini se da je kult aleksandrijske Iside, kad je reč o Egiptu, ostao ograničen na makedonsku i grčku elitu.

Ptolemejska Isida je vremenom poprimila različite manifestacije iz kojih su se razvile nove forme ovog božanstva bliže grčkom (Isida-Demetra, Isida-Afrodita) ili egipatskom (Isida-Termoutis, poljoprivredni 'avatar' dinastičkog božanstva) izvorniku, ili potpuno novi kultovi, poput Iside-Farije, potonje Iside Pelagije.

Transformacija božanstva stvorila je dva osnovna modela koja su postojala paralelno: faraonska Isida, čiji se kult i dalje slavio u hramovima podražavan od vladarske porodice kao važan element legitimnosti njihove vlasti, i ptolemejska Isida, božanska supruga Serapisa. Iz ptolemejske Iside su nastale sve potonje kompozitne forme božanstva.⁴

Izučavanje Isidinog kulta u helenističkoj i rimskoj eposi po pravilu ne obuhvata svedočanstva sa teritorije države Meroe.⁵ Tumačenja kulta i stepena njegove posvedočenosti ograničavaju se na prostor različitih regija helenističkog rimskog sveta, posebno na regije evropskog kopna, istočnog Mediterana i Egipta.⁶ Kao najudaljenija tačka poštovanja Isidinog kulta obično se određuje hram na ostrvu File.⁷ Isidino

---

⁴ Potvrde sa teritorije Italije ukazuju na to da je ptolemejska Isida stigla prva (Videti: M. Malaise, *Les conditions de pénétration des cultes isiaques en Italie* (EPRO 22), Leiden 1972). Poistovečena je sa Fortunom kroz već postojeću formu Isida-Tihe i njen kult su najpre prihvatili pripadnici nižih slojeva društva. Druge manifestacije Iside su takođe posvedočene u Rimu, ali se čini da je Isida-Fortuna bila najpopularnija.

Kult Iside i Serapisa je u Rimu posvedočen u drugoj polovini I veka pre n.e. Vremenom, a svakako zbog rasprostranjenosti kulta vodilo je spajanju Iside-Fortune i Iside, Serapisove supruge u Carsku Isidu. Novu formu kulta pratila je i nova ikonografija – Isida je počela da se prikazuje kao smerna matrona na čiju su božansku prirodu ukazivali basileion i čvor koji je pridržavao njenu odeću. U desnoj ruci boginja je držala ili sistrum ili pateru, a u levoj kornukopiju ili situlu.

U Rimu su bile prihvaćene i poštovane i druge manifestacije boginje, nadasve Isida-Pelagija (boginja mora) i Isida-Frugifera (boginja plodnosti i poljoprivrede) ali je carska Isida, identifikovana sa Junonon od kraja II veka (*Sylloge Inscriptionum Religionis Isiacae et Sarapiacae*, ed. by L. Vidman, Berlin 1969, 391; M. Lipka, *Roman Gods: A Conceptual Approach* (Religions of the Graeco-Roman World, 167), Leiden 2009, 84) pored Serapisa postala dominantna forma. Jačanjem carske Iside, nestajala je ptolemejska Isida, ali je u Egiptu i dalje bio poštovan kult faraonske Iside. Suživot kultova je jasno posvedočen tokom II veka nove ere. U vreme Hadrijana (117–138), podignuto je svetilište posvećeno Serapisu i Isidi ispred pilona u Luksoru. U isto vreme na zapadnoj obali Nila prekoputa Luksora, iznova je dekorisan hram u Deir el-Šeluitu. U hramu je gotovo čitav vek poštovana velika Isida. Predstave boginje u ovom hramu su u duhu faraonske tradicije.

Rimska Isida se razvila iz ptolemejske Iside, to jest onih njenih manifestacija koje su vodile ili asimilaciji sa drugim božanstvima ili stvaranju potpuno novih formi Iside (Isida Faria – Isida Pelagija).

⁵ Videti Sh. K. Heyob, *The Cult of Isis Among Women in the Graeco-Roman World*, Leiden 1975; R. E. Witt, *Isis in the Ancient World*, Baltimore & London 1971.

⁶ Fr. Dunand, *Cultes égyptiens hors d'Égypte. Essai d'analyse des conditions de leur diffusion*, u: *Religions, pouvoirs, rapports sociaux* (Annales littéraires de l'Université de Besançon 237), Paris 1980, 69–148; J. Quaegebeur, *Cultes égyptiens et grecs en Égypte hellénistique. L'exploitation des sources*, u: *Egypt and the Hellenistic World* (StudHell 27) Paris 1983, 303–325.

⁷ Witt, *Isis in the Ancient World*, 15.

bogoštovlje prelazilo je granice koje su iscrtali savremeni istraživači: Isida je poštovana u brojnim hramovima na prostoru Nubije, o čemu svedoči epigrafski materijal, a predstave boginje sačuvane su na votivnim stelama, reljefima u funerarnim kapelama vladara i privatnih lica, ali i na statuama u hramovima.

Kraljevstvo Meroe je, u političkom pogledu, bilo naslednik kušitske države na prostoru Gornje Nubije.⁸ Iako nikada nije formalno bilo deo grčko-rimskog sveta, bilo mu je savremeno i po mnogo čemu blisko, a jedan od zajedničkih imenitelja upravo bilo je poštovanje Isidinog kulta.

Posle povlačenja iz Egipta, kušitski kraljevi XXV dinastije (665–525. god. pre n.e.) svojom državom su vladali iz Napate koja se nalazila u zoni četvrtog katarakta Nila. Egipat se naročito osetio ugroženim u vreme meroitskog kralja Aspelte (oko 593–568. god. pre n.e.) koji je egipatske nevolje u Aziji mogao da iskoristi i napadne jug Egipta. Godine 593. pre n.e. generali egipatskog vladara Psametiha II (595–589. god. pre n.e.), Amasis i Potosimo, sa odredima su ušli na teritoriju iza trećeg katarakta i ugrozili i samu Napatu. Grčki natpisi na jednoj od kolosalnih statua Ramzesa II u Abu Simbelu svedoče o ovom pohodu. Akcija je uklonila za izvesno vreme etiopsku pretnju, ali je pokrenula i značajne promene u samoj etiopskoj kraljevini. Jedna od posledica ovog napada bilo je i to što je prestonica iz Napate preseljena dalje na jug u Meroe.

Od vremena pohoda Psametiha II etiopski, to jest kušitski, kraljevi su u Egiptu počeli da se smatraju sveopštim neprijateljima, te se u duhu takve politike sećanje na njih i uklanjalo iz doline Nile. Psametiha II je prvi počeo da podiže spomenike na ostrvu File koje će u helenističkoj i rimskoj eposi postati jedan od najvažnijih religijskih centara Egipta, ali i države Meroe, čiji se uticaj osećao duboko i na prostoru Nubije.

Kao odgovor na pohod egipatskog vladara Psametiha II (595–589. god. pre n.e.), Kušiti su svoju prestonicu izmestili u Meroe, današnji Kartum u Sudanu, severno od šestog katarakta Nila. Preseljenje prestonice iz Napate u Meroe označilo je, u terminološkom pogledu, i početak meroitske epohe. Iako su Kušiti konačno bili proterani iz Egipta u vreme Psametiha II, njihovi vladari su nastavili da Nubiju i Gornji Egipat posmatraju kao deo svog sveta. O izrečenom najslikovitije svedoče hramovi koje su generacije kušitskih i meroitskih kraljeva podizale u pomenutim regijama. Država Meroe je postojala do oko 300. god. dok kraljevstvo Aksuma (severna Etiopija) nije preseklo njene veze sa rimskim Egiptom koje su za njega bile od životne važnosti.

Donja Nubija je bila tampon zona između rimskog Egipta i države Meroe, posle njenog poraza uzrokovanog rimskim pohodom na Nubiju

---

⁸ W. Y. Adams, *Nubia: Corridor to Africa*, Princeton 1977, 325; L. Török, *Between Two Worlds: The Frontier Region Between Ancient Nubia and Egypt 3700 BC-AD 500* (Probleme der Ägyptologie 29), Leiden 2008.

iz 23–21. god. pre n.e. Isidin hram na ostrvu File imao je glavnu ulogu u kontaktima između ova dva sveta.⁹ Hram je bio jedno od glavnih mesta hodočašća za stanovnike Meroe. Za Rim je meroitsko prisustvo na prostoru Donje Nubije imalo ekonomski značaj – iz Donje Nubije ne samo da su stizale sirovine već je bila i posrednik u trgovini sa regijama na jugu.¹⁰

Religijski svet kraljevstva Meroe, budući da jezik još uvek delimično predstavlja nepoznanicu,¹¹ poznat je samo u obrisima.¹² Glavna božanstva meroitskog panteona bili su Amun, Apedemak,¹³ Arensnufis, Sebuimeker i Mandulis čiji se glavni kulturni centar nalazio u Kalabši. Iako se na osnovu dostupnog epigrafskog i arheološkog materijala može zaključiti da u meroitskom panteonu nije bilo domaćih ženskih božanstava, Isidin kult je dobro posvedočen na prostoru Donje Nubije. Boginja je slavljena u hramovima u Denduru, Ajauali, Daki, Devodu i Kertasiju.¹⁴ Himne posvećene Isidi otkrivene su u Asuanu, na ostrvu File, u Kalabši, Daki i Devodu.¹⁵

---

⁹ J. H. F. Dijkstra, *Philae and the End of Ancient Egyptian Religion: A Regional Study of Religious Transformation* (OLA 173), Leuven 2008, 201.

¹⁰ S. Burstein, *Rome and Kush: A New Interpretation*, Arkamani, 2005 <http://www.arkamani.org/arkamani-library/meroitic/brustein.htm>, konsultovano 21. decembra 2010. godine; L. Török, Two Meroitic Studies: The Meroitic Chamber in Philae and the Administration of Nubia in the 1st to 3rd centuries A.D” *Oikumene* 2, 1978, 217–237; Id., *Economic Offices and Officials in Meroitic Nubia (A Study in Territorial Administration of the Late Meroitic Kingdom)* (Studia Aegyptiaca V), Budapest 1979.

¹¹ Meroitsko pismo je identifikovao i dešifrovao F. Grifit početkom XIX veka. Upoređujući egipatske i meroitske natpise, Grifit je uspeo da odredi fonetske vrednosti znakova. Meroitsko pismo, i hijeroglifsko i kurzivno, u osnovi je alfabet i čine ga petnaest jednokonsonantskih znakova, četiri silabična znaka i četiri samoglasnika. Zbog nepostojanja bilinvalnih natpisa, znanja o meroitskom jeziku, ali i stepen razumevanja, još uvek su ograničeni. Danas, uz saglasje da meroitski pripada porodici afro-azijatskih jezika, prevladaju dva stanovišta: da ga treba posmatrati kao kušitski, ili kao nilo-saharski (istočnosudanski) jezik (Videti: F. Hintze, Some Problems of Meroitic Philology, *Meroitica* 1, 1971 321–336; B. Trigger, Languages of the Northern Sudan: An Historical Perspective, *Journal of African History* VII, 1966, 19–25; Id., The Classification of Meroitic: Geographical Considerations, u:

Ägypten und Kusch (Schriften zur Geschichte und Kultur des Alten Orients 13), Berlin 1977), 421–436; A. M. Abdelgadir, *Meroitic Funerary Customs and Beliefs: from Texts and Scenes*, Berlin 1982.

¹² N. B. Millet, Meroitic Religion, *Meroitica* 7, 1984, 111; L. Török, Meroitic Religion: Three Contributions in a Positivistic Manner, *Meroitica* 7, 1984, 157.

¹³ L. V. Zabkar, *Apedemak: Lion God of Meroe: A Study in Egyptian-Meroitic Syncretism*, Warminster 1975.

¹⁴ Zabkar, *Apedemak*, 83. I. Rutherford, Island of the Extremity: Space, Language and Power in the Pilgrimage Traditions of Philae, u: *Pilgrimage and Holy Space in Late Antique Egypt*, ed. by D. Frankfurter, Leiden 1998, 232.

¹⁵ A. M. Abdalla, Meroitic Funerary customs and beliefs: from texts and scenes, *Meroitica* 6, 1982, 61–104; T. M. Dousa, Imagining Isis. On some continuities and discontinuities in the image of Isis in Greek Isis hymns and Demotic texts, u: *Acts of the Seventh International Conference on Demotic Studies*, ed. by K. Ryholt (CNI Publications 27), Kopenhagen 2002, 149–184; J. F. Quack, „Ich bin Isis, die Herrin der beiden Länder“. Versuch zum demo-

Epigrafski materijal svedoči o tome da su stanovnici Meroe poštovali Isidu.¹⁶ Trideset šest dedikacija na kurzivnom meroitskom pismu iz hrama na ostrvu File svedoči o poklonicima njenog kulta. Od toga 27 pripadaju vremenu meroitske vladavine, to jest nastali su pre 350. godine, a devet natpisa potiču iz sredine IV veka i nastali su u vreme blemejske ili nobadske uprave. Najveći broj meroitskih natpisa iz File sačuvan je u 'meroitskoj kapeli', koja je slavila blagodet gospodarice Iside, njenog božanskog supruga Osirisa i sina Horusa, i u zoni 'Hadrijanove kapije'. 'Hadrijanova kapija' je prvobitno bila zapadna kapija koja je vodila ka hramu posvećenom Osirisu i ishodište procesije ka ostrvu Bigi. Verovalo se da je na Bigi sahranjena Osirisova leva noga, te je Isidina kulturna statua svakog prvog dana u nedelji 'putovala' do božanskog groba ne bi li prinela darove.

Natpisi i grafiti posvećeni Isidi posvedočeni su širom Donje Nubije, a posebno u hramovima posvećenim boginji u Devodu, Kertasiju i Maharaki, ali i u svetilištima drugih božanstava u Kalabši, Denduru, Daki i Korteu.¹⁷ Isida je poštovana i u brojnim hramovima na jugu države Meroe,¹⁸ u zoni trećeg Nilovog katarakta, a posebno u hramovima Iside i Horusa u Saiu, Iside i Horusa u Atiji (Sedeinga),¹⁹ i Osirisa i Iside u Kavi i Pnubsu, i u Vad Ben Naki.²⁰

Prvi hram južno of File jeste hram u Devodu. Hram je sagrađen u vreme vladavine Adikalamanija (200–190. god. pre n.e.) i prvobitno je bio posvećen Amunu. Posle ugušenja Harmahovog ustanka u Gornjem Egiptu, Ptolemej V Epifan je 186. god. pre n.e. svetilište posvetio Isidi.²¹ Oko 20 km južno od Deboda, nalaze se ostaci hrama u Kertesiju posvećenog Hathor i 'Isidi, gospodarici kamenoloma'.²² Hram u Kalabši, sagrađen u vreme Avgusta, na mestu nekadašnjeg hrama iz vremena novog carstva, posvećen je blemejskom bogu Mandulisu. Kalabša je bila najveći hram Donje Nubije. U hramu su sačuvana 94 meroitska natpisa²³

---

tischen Hintergrund der memphitischen Isisaretalogie, u: *Egypt – Temple of the Whole World*, ed. by S. Meyer, Leiden 2003, 319–365.

¹⁶ J. Leclant, Isis au Pays de Kousch, u: *Ecole Pratique Des Hautes Etudes: Ve Section Sciences Religieuses 90, Annuaire 90*, 1981–1982, 37–63.

¹⁷ Većinu hramova sa prostora Gornje Nubije publikovao je G. Maspero u monografiji *Les temples immergés de la Nubie. Rapports relatifs à la consolidation des temples* (Le Caire 1909). U izdanju D. Roeder-a, *Von Debod bis Kalabsche* (Le Caire 1911) publikovani su nalazi iz hramova u Devodu, Kertasiju, Taifi i Kalabši, a nalazi iz Dake u monografiji *Der Tempel Von Dakke* (Le Caire 1930) A. M. Blackman objavio nalaze iz hrama u Denduru (*The Temple of Dendur*, Le Caire 1911).

¹⁸ L. Török, Three Contributions in a Positivistic Manner, *Meroitica 7*, 1984, 157–160.

¹⁹ P. L. Shinnie, *Meroe: A civilization of the Sudan*, London 1967, 84. Videti i J. Garstang, *Meroë, the city of the Ethiopians*, Oxford 1911.

²⁰ K.-H. Priebe, Der Isistempe von Wad Ban Naqa, *Meroitica 7*, 1984, 347–350.

²¹ Török, *Meroitica 7*, 1984, 162.

²² Roeder, *Von Debod bis Kalabscha*, I, 221–4, II, Pls. 66, 67.

²³ F. L. Griffith, *Meroitic Inscriptions, Part II. Napata to Philae and Miscellaneous* (Archaeological Survey of Egypt, Twentieth Memoir), London & Boston 1912.

od kojih je mnoge posvetio blemejski kralj Karamadoje u prvoj polovini V veka. Hram u Denduru nalazi se 22 km južno od Kalabše. Dedicacije posvećene Isidi posvedočene su i u ovom svetilištu.²⁴

Kralj Arkamani (218–200. god. pre n.e.) sagradio je hram u Daki i posvetio ga, među drugim božanstvima i Osirisu i Isidi, zaštitnici svetog mesta. Daka se nalazi oko 33 km južno od Dendura i oko 8 km severno od malog hrama u Korti. Natpisi iz Dake svedoče o prisustvu Isidinog kulta.²⁵ Iz Dake potiče i natpis meroitskog kralja Akinidada posvećen Isidi.

U malom hramu u Korti oko 5 km severno od Maharake pronađen je natpis koji pominje 'Isidu iz File, gospodaricu *kedereta*'.²⁶ Iz hrama u Maharaki, oko 130 km južno od Asuana, potiču demotski grafiti koji pominju Isidu i Osirisa poštovane u Maharaki.²⁷

Izučavanje lokalnog konteksta posvedočenosti kulta i njegovih aspekata i uloge, ukazuju na to da je u kraljevstvu Meroe poštovana dinastička Isida, što doprinosi složenoj 'mapi' rasprostranjenosti kulta i doprinosi potpunijem razumevanju suživota dinastičke, aleksandrijske i rimske Iside.

Danijela Stefanović

Faculty of Philosophy

University of Belgrade

THE MEROITIC ISIS

Summary

The diffusion of the cults of Isis over the Hellenistic and Roman Mediterranean is a well-known phenomenon that has been intensively studied. However, one of the most intriguing aspects of the cult of Isis and Isiac gods in the Hellenistic and Roman periods, as is already noted by other authors, inside and outside Egypt, is their 'hybrid' character: they are Egyptian as well as non-Egyptian at the same time. The local contexts of worship point to the large differences in the use and functioning of the cult of Isis.

The inhabitants of the Meroitic kingdom were also devoted to the cult of *Egyptian Isis*, the fact that has been frequently omitted from works that describe Isiac cults within the Greco-Roman world. The article presents a brief outline of the cult of *Meroitic Isis*.

---

²⁴ Blackman, *Dendur*, pl. XLIX.

²⁵ *LD VI* Bl. 66, no. 154, 155, Bl. 63, nos. 142, 143, 144, 149, 153 i 156.

²⁶ *LD Text*, V. 76.

²⁷ E. Bresciani – M. Tasjil al-Athar al-Misriyah, *Graffiti demotiques du Dodécaschoëne: Qertassi-Kalabcha-Dendour-Dakka-Maharraqa*, Le Caire 1969.